

JACK LONDON

HALHATATLANSÁGA

Azt hiszem, minden nemzetnek vannak olyan nagy vagy jelentős írói, akikre az irodalmi utókor egy-egy időszakban szinte restell-keve gondol. Olyan írók ezek többnyire, akik eladták lelküket és tehetségüket a cifra és naiv romantikának és a kalandnak. Ilyen írójuk lehet az angoloknak Walter Scott, nekünk talán Jókai, s szembeszökően ilyen írójuk az amerikaiaknak Jack London. Annyira, hogy manapság szinte kihullott az amerikai irodalmi köztudatból. Beszorult az irodalomtörténetek leltári csendjébe vagy jó eseten a gyerekkori olvasmányok bocsánatos bűnei közé.

Mondani is felesleges, hogy — ha nem is jogtalanul — igazságtalanul és aligha teljesen. Aki mint ő, írt egy kitűnő regényt, A vadon szavát, s világirodalmi mértékkel mérve is legalább tizenöt-husz kiemelkedő novellát, annak irodalmi rangját nem a közepes vagy éppen silány munkák mennyiségével, még csak nem is a gondolkodás itt-ott megnyilvánuló zűrzavarától és gyanús szertelenségével kell mérni, hanem a legjobb teljesítményével. S

így nézve, ki tagadhatná, hogy jelentős író volt.

Száz éve, 1876. január 10-én született Flora Wellman és a nagy tudományú vándor asztrológus, William Henry Chaney viszonyából. Nevét anyja későbbi férjétől, John Londontól kapta. Nevelőapja, miután több apró vállalkozásába belebukott, éjjeliorként igyekezett eltartani családját a kaliforniai Oaklandban. Jack Londonnak pénzt kellett keresnie iskolás korától fogva. Rikkancs volt, konzervgyári munkás, majd osztrigatelepek fosztogatója az öbölben; aztán matrózként eljutott egy főkavadászhajón Japánig. Itthon csavargóként csatlakozott a munkanélküliek Washingtonba vonuló menetéhez — s ott vált érzelmileg szocialistává. Hazatérve Oaklandba, igyekezett elméletileg megismerni új hitvallását, majd belépett a Szocialista Munkáspártba, amelynek később nagy hatású agitátora: írója, cikkírója lesz. A rövid oaklandi közjáték után elindult legfontosabb kalandjára: Alaszkába

aranyat ásní. Innen hozta haza írói élményeinek javát.

Hazatérve, a kezdet keservei után hamarosan sikeres, majd országos hírű író lett, vagyonokat keresett, és még nagyobb vagyonokat költött el, birtokot vásárolt, luxushajót építtetett, írt, hogy pénzt keressen, egyre többet, egyre rosszabbakat írt, egyre többet ívott és 1916-ban öngyilkos lett. Elégette magát, mondhatnánk kegyeletesen, valójában az ilyen tehetség nem ritka önpusztítására vagy a mélyről túl hirtelen feltörő, kötelmeit lerázó szellem vérzivárgásos keszonbetegségére gondolva.

*

Voltak előtte Amerikának nagy írói, mint Melville és Mark Twain, de ő és nemzedéktársai, Upton Sinclair, Dreiser, Frank Norris a modern amerikai próza úttörői. Realisták, romantikusok és naturalisták egyszerre: ők fedezik fel a modern amerikai társadalmat, benne az osztályellentéteket, a kizsákmányolást, a trösztök irtózatossá válását és a vágóhidak munkásnyomorának dzsun-

ELET ÉS
IRODALOM

1976. JANUÁR 10.

gelét. Progresszív szerepük azonban gyakorta különösen keveredik a hatalom, az erő, a lendület amerikai imádatával. Amerika ekkor kezd terjeszkedni és a nemzet szeme előtt ott ágál, lovagol cowboyai élén, vadászik nagyvadra a dinamizmus példaképe, Teddy Roosevelt (akinek egy ismerője szerint „értelmi szintje egy hatéves gyerekéhez volt hasonló”).

Ez a nietzschei felsőbbrendű ember, az angolszász „szőke vadállat” Jack Londont is büvöletében tartotta. Még A vadon szavának Buckja is nietzschei kutya. Kritikusai azóta is el-elűnődnek rajta, hogy az erő, az erőszak, a felsőbbrendű ember büvölete volt-e erősebb Jack Londonban, vagy a forradalom vágya, a proletariátushoz való kötődés — amit elvben és érzelmileg soha nem adott fel, bár viszonylag kevés szépprózai munkában és nem mindig a leg sikeresebben fejezett ki. Hogy Marx vagy Nietzsche volt-e gondolkodásának erősebb meghatározója; hogy a harmincas években, ha megéri, hova csatlakozott volna, a fasizmushoz vagy a haladáshoz. Meddő, bár nem érdektelen spekuláció. A művek utóélete azonban egyértelműbb: Jack London a munkásmozgalom egyik legolvasottabb írója volt a két háború között, nálunk is.

Nemcsak forradalmi-utópisztikus, de korántsem zavartalan szemléletű regénye, a Vaspata, hanem olyan, a legtöbb regényénél többet érő dokumentum-művei is, mint Az országúton és A mélység lakói.

Jelentősége éppen ezáltal túlnő közvetlen társadalmi mondanivalójának jelentőségén — azzal, hogy például nálunk is, olvasni tanított és tanít. Bár elsősorban novellista volt, mégpedig drámasággal telt novellista, az igazi mesélők közé tartozott — s igazi mesélők nincsenek sokan a huszadik század irodalmaiban. Ettől válnak — kiemelkedő művei mellett — csaknem halhatatlanná olyan regényei, mint Az éneklő kutya és A beszélő kutya. Hatvan éve írta őket s még ma is „ponyvára kerülnek”. Er ez annyit utóéletnek, mint egy díszsírhely valamelyik pantheonban.

Szász Imre